

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНОГО І
ТИПОЛОГІЧНОГО МОВОЗНАВСТВА**
[CURRENT ISSUES IN COMPARATIVE AND HISTORICAL
LINGUISTICS AND LINGUISTIC TYPOLOGY]

УДК 811.133

Стаття надійшла до редакції [Article received] – 11.08.2022 р.

Фінансування [Financing] – самофінансування [self-financing]

Перевірено на плагіат [Checked for plagiarism] – 15.08.2022 р.

Оригінальність тексту [The originality of the text] – 98.47 %

<http://doi.org/10.17721/2663-6530.2022.42.01>

**БАГАТОПЛАНОВІСТЬ МЕТОДУ МІЖМОВНОГО ПОРІВНЯЛЬНОГО
АНАЛІЗУ СПОРІДНЕНИХ / НЕ СПОРІДНЕНИХ МОВ**

Ніна Миколаївна Корбозерова (м. Київ, Україна)

ninakor@ukr.net

доктор філологічних наук, професор кафедри романської філології

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

(Міністерство освіти і науки України)

01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

У статті розглянуто сучасні методи, які застосовуються при порівнянні мов. Встановлено, що дисципліни, які займаються порівнянням двох або більше мов, відносяться до мультилінгвальних і базуються на принципах поліпарадигмального міжмовного зіставлення.

Ключові слова: міжмовне зіставлення, порівняльно-історичний метод, типологічне мовознавство, контрастивна лінгвістика.

(Актуальні питання порівняльно-історичного і типологічного мовознавства

[Aktual'ni pytannja porivnjal'no-istorychnogo i typologichnogo movoznavstva])

Багатоплановість методу міжмовного порівняльного аналізу споріднених / не споріднених мов (Українською)

[Bagatoplanovist metodu mizhmovnogo porivnyalnogo analizu sporidnenih / ne sporidnenih mov]

© Корбозерова Н. М. [Korbozerova N. M.], ninakor@ukr.net

MULTIPLANNING OF THE METHOD OF THE INTERLINGUAL COMPARATIVE ANALYSIS OF THE RELATED / UNRELATED LANGUAGES

Nina N. Korbozerova (Kyiv, Ukraine)

ninakor@ukr.net

DSc (Philology), Professor of Romance Philology Department

Taras Shevchenko National University of Kyiv

(Ministry of Education and Science of Ukraine)

14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

In the era of globalization and the expansion of language contacts, the interest of linguists in typological studies of related and unrelated languages is growing, which allows to reveal and clarify the national picture of the world in any language.

In the field of comparative research, linguistics of the 21st century is characterized by the differentiation of the directions.

When conducting a comparative analysis of languages, scientists use the following basic methods that have become traditional: comparative-historical, comparative, typological, contrastive. Recently, the latest research methods have been added to them, thanks to which the comparison of languages turns into a deeper, brighter and multifaceted one. First of all, it concerns areal typology and taxonomic typology.

Comparative-historical linguistics studies genetically related languages in a diachronic aspect. In the 19th century, this direction is associated with the names of F. Bopp, J. Grimm, R. Raskov, A. Meillet, and F. Dietz. The goal of research in comparative-historical linguistics is the reconstruction of ancient platforms common to all related languages. In this direction, the indisputable achievement of the Romanistic school of F. Dietz is the discovery of Romano-Latin archetypes. The kinship of the languages of the world is established according to the main feature of their common origin, which makes it possible to classify languages into families/subfamilies, branches, groups and directly into languages. At the same time, accidental coincidences and lexical borrowings are not taken into account.

A language family is a basic language structure, according to which closely related and distantly related languages are defined. Languages that make up one language family have common features, are the result of one language that historically preceded them, and belong to the group of related languages. This gives rise to the concept of the genealogical

(Current issues in comparative and historical linguistics and linguistic typology

[Aktual'ni pytannja porivnjal'no-istorychnogo i typologichnogo movoznavstva])

Multipanning of the Method of the Interlingual Comparative Analysis of the Related / Unrelated Languages (in Ukrainian) [Bagatoplanovist metodu mizhmovnogo porivnyalnogo analizu sporidnenih / ne sporidnenih mov]

© Korbozerova N. M. [Korbozerova N. M.], ninakor@ukr.net

tree of languages and the concept of linguistic divergence. Related languages are considered variants of one continuous language tradition, different in time and space.

An example is the Indo-European family of languages that share a common language, or proto-language (Indo-European). Within related languages, subgroups are distinguished, which include languages that are closest in origin (for example, Spanish and Italian languages). In turn, languages that belong to different groups of the same family are distantly related (eg, Ukrainian and Spanish). The group of unrelated languages consists of languages that originate from different protolanguages and belong to different language families.

Linguistic, or comparative, typology arose within the framework of comparative-typological linguistics and is associated with the names of A. Schlegel, A. Schleicher, V. Humboldt. Thanks to the research of representatives of the school of linguistic typology, the question of the type of language was first raised and resolved.

Keywords: *cross-linguistic comparison, comparative-historical method, typological linguistics, contrastive linguistics.*

Сучасна лінгвістика початку ХХІ століття активно розвивається, що вимагає досконалої методології і методики досліджень. Еволюція мовознавства характеризується як зміна трьох наукових парадигм: 1) генетичної, історичної; 2) таксономічної, системно-структурної; 3) комунікативно-функціональної, прагматичної [7; 8].

У сучасному мовознавстві всі мови світу можуть підлягати порівнянню, незалежно від їхніх структурних ознак, історичного розвитку, походження, приналежності до класифікаційних груп. Зіставлятися мови можуть у різних площинах і згідно з поставленою метою дослідження. Зарубіжна та вітчизняна наука про мову накопичила великий досвід у цій сфері.

Актуальність зумовлено необхідністю поглиблення сучасних порівняльних досліджень близько, далеко і не споріднених мов.

Новизна полягає у розкритті поліпарадигмального характеру методу теорії міжмовного зіставлення.

Поставлені завдання підпорядковуються розробці сучасних методів при проведенні порівняльного міжмовного аналізу.

В епоху глобалізації та розширення мовних контактів зростає зацікавленість мовознавців до типологічних досліджень споріднених та не споріднених мов, що дозволяє виявляти та уточнювати національну картину світу у будь-якій мові.

(Актуальні питання порівняльно-історичного і типологічного мовознавства
[Aktual'ni pytannja porivnjal'no-istorychnogo i typologichnogo movoznavstva])

Багатоплановість методу міжмовного порівняльного аналізу споріднених / не споріднених мов (Українською)
[Bagatoplanovist metodu mizhmovnogo porivnyalnogo analizu sporidnениh / ne sporidnениh mov]

© Корбозерова Н. М. [Korbozerova N. M.], ninakor@ukr.net

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

У сфері порівняльних досліджень лінгвістика ХХІ століття характеризується диференціацією різних спрямувань. Проводячи порівняльний аналіз мов, науковці послуговуються такими основними методами, які стали традиційними: порівняльно-історичним, порівняльним, типологічним, контрастивним. До них доєднуються останнім часом і новітні методи дослідження, завдяки чому зіставлення мов перетворюється на більш глибоке, яскраве і багатогранне [5; 6]. В першу чергу, це стосується ареальної типології та таксономічної типології. Розгляньмо, в чому полягає сутність кожного з методів і чим вони відрізняються один від одного.

Порівняльно-історичне мовознавство вивчає генетично споріднені мови в діяхронному аспекті. У ХІХ столітті цей напрямок пов'язаний з іменами Ф. Боппа, Я. Грімма, Р. Раскова, А. Мейє, Ф. Діца. Метою досліджень порівняльно-історичного мовознавства є реконструкція стародавніх платформ, спільних для всіх споріднених мов. У цьому напрямку безперечним досягненням романістичної школи Ф. Діца є виявлення романо-латинських архетипів. Спорідненість мов світу встановлюється згідно основної ознаки про їхнє спільне походження, що дає змогу класифікувати мови на сім'ї / субсім'ї, гілки, групи та безпосередньо на мови. При цьому випадкові збіги та лексичні запозичення не беруться до уваги.

Сім'я мов являє собою базову мовну структуру, згідно якої визначають близько споріднені і далеко споріднені мови. Мови, які становлять одну мовну сім'ю, мають спільні ознаки, є результатом однієї мови, яка історично передувала їм, і входять до групи споріднених мов. З цього витікає концепція генеалогічного дерева мов та концепція мовної дивергенції. Споріднені мови вважаються різними за часом і простором варіанти однієї безперервної мовної традиції. Прикладом слугує індоєвропейська сім'я мов, які мають спільну прамову, або протомову (індоєвропейську). У межах споріднених мов виділяються субгрупи, до яких входять найближчі за походженням мови, (напр., іспанська та італійська мови). У свою чергу, мови, які належать різним групам однієї сім'ї, є далеко спорідненими (напр., українська та іспанська). Групу не споріднених складають мови, які походять від різних протомов та які належать відповідно до різної мовної сім'ї (напр., українська та японська) [1].

(Current issues in comparative and historical linguistics and linguistic typology
[Aktual'ni pytannja porivnjal'no-istorychnogo i typologichnogo movoznavstva])

Multipanning of the Method of the Interlingual Comparative Analysis of the Related / Unrelated Languages (in
Ukrainian) [Bagatoplanovist metodu mizhmovnogo porivnyalnogo analizu sporidnenih / ne sporidnenih mov]

© Korbozerova N. M. [Korbozerova N. M.], ninakor@ukr.net

Лінгвістична, або порівняльна, типологія виникла у межах порівняльно-типологічного мовознавства і пов'язана з іменами А.Шлегеля, А.Шлейхера, В. Гумбольдта. Завдяки дослідженням представників школи лінгвістичної типології вперше було поставлено і вирішено питання про тип мови. Так, А. Шлегель, порівнявши санскрит, грецьку, латинську та тюрські мови, дійшов висновку, що існує два типи мов – флективний та афіксуєчий. Згодом була створена морфологічна класифікація мов, що спиралася на теорію структури кореня слів і до класифікації, таким чином, увійшли флективні, аглютинативні, ізолюючі та полісинтетичні мови. Загалом, типологічні дослідження мають теоретичний характер і спрямовані на встановлення загальних типів мов світу за окремими ознаками.

У лінгвістиці ХХ століття на базі вже існуючих типологічних досліджень виникла лінгвістика універсалій як напрям, пов'язаний з порівнянням мов, у якому розглядаються загальні риси мовних структур. Лінгвістика універсалій як теоретичний напрям, який вивчає всі мови світу, дала поштовх для проведення зіставного аналізу як споріднених, так і неспоріднених мов в синхронії та діахронії. Друга половина ХХ століття характеризується відкриттям у лінгвістиці польового підходу до вивчення мовних явищ, для якого характерним є встановлення загальних інваріантних семантичних функцій, структурне членування на центр та периферію, часткові перетини, загальні сегменти (Л. Вайсгербер, О. Духачек та інші), що підготувало базу для виникнення зіставного мовознавства, у межах якого можна порівнювати мови, як генетично пов'язані, так і генетично не пов'язані між собою на будь-якому етапі розвитку мов.

Метою зіставного мовознавства є виявлення схожих та диференційних явищ мов для встановлення типологічних рис (типологічна лінгвістика) та у прикладних цілях (контрастивна лінгвістика) [2; 4]. Обидва методи дослідження знайшли широке застосування у вітчизняній науці у працях Ю. Жлуктенка, І. Корунця та інших. Дослідження мов різних груп на синхронному зрізі свідчить про те, що між деякими мовами існує ціла серія фонологічних, лексичних та граматичних як збігів, так і розбіжностей. Так, при аналізі романської та слов'янської груп мов до генетично обумовлених розбіжностей належить слов'янський граматичний відмінок іменника, який

(Актуальні питання порівняльно-історичного і типологічного мовознавства
[Aktual'ni pytannja porivnjal'no-istorychnogo i typologichnogo movoznavstva])

Багатоплановість методу міжмовного порівняльного аналізу споріднених / не споріднених мов (Українською)
[Bagatoplanovist metodu mizhmovnoho porivnyalnogo analizu sporidnених / ne sporidnених mov]

© Корбозерова Н. М. [Korbozerova N. M.], ninakor@ukr.net

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

повністю відсутній у романських мовах, функцію якого на себе перейняв прийменник.

Між типологічною та контрастивною лінгвістикою існують суттєві відмінності. Так, у контрастивній лінгвістиці, на відміну від типологічної, 1) аналізу підлягають зазвичай лише дві мови, рідна та іноземна, 2) метою контрастивної лінгвістики є виявлення виключно семантичних та функційних розбіжностей мовних підсистем однієї мови у порівнянні з іншою для подолання помилок при опануванні іноземною мовою або з метою уникнення недоречностей при перекладі, 3) вивчаються не підсистеми мови, а окремі мовні одиниці однієї мови та всі можливі її відповідності в іншій, 4) дослідження проводиться від одиниці однієї мови до схожої одиниці іншої мови, 5) результати контрастивного дослідження безпосередньо запроваджуються у практику викладання іноземної мови.

Термінологічне поле контрастивної граматики залишається ще не досить розробленим, терміни потребують уточнення та доповнення. Досі у теорії мови не надано чіткого розмежування між основними термінами, якими оперують компаративісти, а саме, *зіставна граматика*, *порівняльна граматика*, *контрастивна граматика*. Причиною цьому є невизначеність його мовного статусу та семантичної структури. Тому лінгвісти продовжують користуватися ними як синонімічними поняттями, хоча більшість сучасних авторів схиляються до запровадження терміна *контрастивна граматика*, мотивуючи тим, що він чіткіше відбиває сутність порівняння граматичних явищ. При порівнянні мовних одиниць за базу для аналізу у сучасному мовознавстві приймається когнітивно-креативний процес, що дозволить визначити більш адекватно схожості та відмінності, існуючі між об'єктами довкілля [3]. Врахування такого компонента аналізу, як прагматика когнітивної і мовленнєвої діяльності мовця та категорії оцінки, сприятиме актуалізації наукового дослідження.

Таким чином, підсумковуючи, слід зазначити, що сучасне порівняльне мовознавство при зіставленні мов використовує різноманітні підходи, прийоми та методи у проведенні наукових та науково-методичних розвідок.

(Current issues in comparative and historical linguistics and linguistic typology
[Aktual'ni pytannja porivnjal'no-istorychnogo i typologichnogo movoznavstva])

Multipanning of the Method of the Interlingual Comparative Analysis of the Related / Unrelated Languages (in
Ukrainian) [Bagatoplanovist metodu mizhmovnoho porivnyalnogo analizu sporidnenih / ne sporidnenih mov]

© Korbozerova N. M. [Korbozerova N. M.], ninakor@ukr.net

Література:

1. *Live Journal*, <https://p-tashka.livejournal.com>
2. Korunets, I. V. *Contrastive Typology of the English and Ukrainian Languages* (Vinnitsya, 2004).
3. Ковтун, О. В. *Контрастивна грамати́ка оцінки: Проблеми тлумачення ключових термінів*, <https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua> › part_2
4. Кочерган, М. П. *Загальне мовознавство* (2006), <https://irbis-nbuv.gov.ua>
5. Методи лінгвістичних досліджень: навчальний посібник, упорядник Н. А. Цимбал (Умань: Візаві, 2019), 106, <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream>
6. Селіванова, О. *Засади сучасної лінгвометодології. Наукові конференції*, <http://oldconf.neasmo.org.ua>
7. Селіванова, О. О. *Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми: підручник* (Полтава: Довкілля-К, 2008), 712.
8. Федоренко, О. І., Сухорольська, С. М., Руда, О. В. *Основи лінгвістичних досліджень: підручник* (Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009), 296.

References:

1. *Live Journal*, <https://p-tashka.livejournal.com>
2. Korunets, I. V. *Contrastive Typology of the English and Ukrainian Languages* (Vinnitsya, 2004).
3. Kovtun, O. V. *Contrastive grammar of assessment: Problems of interpretation of key terms*, <https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua> › part_2
4. Kochergan, M. P. *General linguistics* (2006), <https://irbis-nbuv.gov.ua>
5. *Methods of linguistic research: study guide*, compiled by N. A. Tsymbal (Uman: Visavy, 2019), 106, <http://oldconf.neasmo.org.ua>
6. Selivanova, O. *Fundamentals of modern linguistic methodology. Scientific conferences*, <http://oldconf.neasmo.org.ua>
7. Selivanova, O. O. *Modern linguistics: trends and problems: a textbook* (Poltava: Dovkilliya-K, 2008), 712.
8. Fedorenko, O. I., Sukhorolska, S. M., Ruda, O. V. *Fundamentals of linguistic research: Textbook* (Lviv: Ivan Franko LNU Publishing Center, 2009), 296.

(Актуальні питання порівняльно-історичного і типологічного мовознавства
[Aktual'ni pytannja porivnjal'no-istorychnogo i typologichnogo movoznavstva])

Багатоплановість методу міжмовного порівняльного аналізу споріднених / не споріднених мов (Українською)
[Bagatoplanovist metodu mizhmovnogo porivnyalnogo analizu sporidnenih / ne sporidnenih mov]

© Корбозерова Н. М. [Korbozerova N. M.], ninakor@ukr.net